

román alkotmányoknak és régebben kiadott jogszabályoknak a gyűjteménye, illetőleg kisebbségpolitikai összevonása. Ezt viszont már egyszer megcsinálták az 1938. augusztus 4-i, 28 szakaszos minisztertanácsi naplóban. Nem is szólva arról, hogy a magánoktatásra és a kultusz-szabadságra vonatkozó intézkedések éppen azokra a hírhedt jogszabályokra hivatkoznak (mint pl. az 1925-ös Anghelescu-féle), amelyek 1940-ig a nemzetiségi sérelmek legfőbb „jogforrásai” voltak.

A javaslat egyébként sem általában, sem részleteiben nem fogadható el, mert nem a nemzetiségek teljes autonómiájának gondolatából indul ki.

A javaslathoz eddig a dél-erdélyi Magyar Népi Szövetség és a szociáldemokrata párt szoltak hozzá és radikális módosításokat terjesztettek elő.

A kérdés jelenleg függőben van.

Megjegyzendő pl. az, hogy e javaslat egyik burkolt célja a Kolozsvári Magyar Tudományegyetem megszüntetése volt. T. i. csak egyes magyar tanszékek felállításának lehetőségéről szól. A romániai kommunista párt viszont a párhuzamos egyetem mellett foglalt állást, hogy Kolozsváron párhuzamosan magyar és román egyetem működjön.

Egyébként bármilyen, nemzetiségi szempontból kifogástalan nemzetiségi törvényt hoznak is, tekintve a román társadalom és a román államszervezet teljesen sovén jellegű beállítottságát, végrehajtása ugyancsak kétséges lenne. Hosszabb idő kell viszont ahhoz, hogy a romániai baloldali mozgalom hatalomra jusson és teljesen átalakítsa a román közfelfogást.

Javaslat

Az ideiglenes magyar kormány dolgozza ki a Magyar Kommunista Párttal karöltve a magyarországi nemzetiségi törvényjavaslatot, ezt akár rendelet formájában léptesse életbe és ugyanennek a javaslatnak az elfogadását lehetne akkor szorgalmazni és képviselni Romániában is.

Magyar Országos Levéltár Jelenkori Gyűjtemény, a Belügyminisztérium archívuma, Erdei Ferenc-iratok, nemzetiségi ügyek XIX-B-1-h, 1. doboz, 1. csomó, 117–126.

38.

AZ ODA ÉSZAK-ERDÉLYI KONFERENCIÁJA JOGÜGYI BIZOTTSÁGA ÜLÉSÉRŐL KÉSZÜLT JELENTÉS⁶⁶¹

Kolozsvár, 1945. február 13.

Részt vettek:

1.) Dr. Pásztai Géza	ügyvéd	Kolozsvár	Szoc. Dem. Párt.
2.) Dr. Bernád Ágoston	ügyvéd	Kolozsvár	Magyar Népi Szöv.
3.) Dr. Demeter János	alpolgármester	Kolozsvár	Magyar Népi Szöv.
4.) Dr. Nemes István	ügyvéd	Kolozsvár	Magyar Népi Szöv.
5.) Dr. Neumann Jenő	ügyvéd	Kolozsvár	Zsidó Dem. Szöv.
6.) Dr. Pop Olga	ügyvéd	Kolozsvár	Hazafiak Szövetsége
7.) Dr. Bernát Ernő	lapkiadó	Marosvásárhely	Magyar Népi Szöv.
8.) Löbl Márton	bádogos	Marosvásárhely	Kommunista Párt
9.) Dr. Orosz Sándor	alpolgármester	Nagybánya	Nemzeti Lib. Párt.
10.) Duma Aurél	rendőrfőnök	Dés	Szakszervezeti Tan.
11.) Dr. Luca János	közjegyző	Naszód	Párton kívüli
12.) Nano Károly ⁶⁶²	főispán	Csikszereda	Magyar Népi Szöv.
13.) Ambrus Zoltán	rk. lelkész	Székelyudvarhely	Magyar Népi Szöv.
14.) Zöld Sándor	nyomdász	Sepsiszentgyörgy	Kommunista Párt
15.) Dr. Mikó Lőrinc	kolozsvári ítélőtáblai tan. elnök		
16.) Dr. Varga Lajos			

A bizottság részletesen foglalkozott a következő kérdésekkel:

1.) A főhatalom kérdése, 2.) az alkalmazandó törvények, 3.) közbiztonság ügyek, 4.) a közigazgatási választások, 5.) a nyelvhasználat kérdése és ezzel kapcsolatos nemzetiségi ügyek, 6.) a háborús bűnösök megállapítása, 7.) az esküdtszéki bíráskodás visszaállítása, 8.) az 1440/1941. M:E rendelet, 9.) az 5777/1941. M.E. rendelet kritikája.

Az egyes kérdésekben tartott alapos vita után kialakult álláspontot a Jogügyi Bizottság írásba foglalta és a hivatalos másolatokat annyi példányban terjeszti az ODA központi elnöksége elé, hogy minden vármegyei szervezet részére egy-egy példány megküldhető legyen.

Ezeknek a jogi véleményeknek teljes terjedelmükben való ismertetését éppen a fenti okból is mellőzendőknek tartjuk és kérjük, hogy a közgyűlés elégedjék meg a következő összevont beszámolóval:

1.) A Jogügyi Bizottság megállapította, hogy az ODA a Szövetséges Hatalmak és Románia között 1944. szept. 12-én Moszkvában kötött fegyverszüneti szerződés alapján áll és Észak-Erdély részére ez a szerződés képezi a jogforrást. Éppen ezért a Jogügy Bizottság a Szövetséges Hatalmak és Magyarország között létrejött

⁶⁶¹ Az irat felső sarkában a következő kézzel írt szöveg olvasható: „Észak-erdélyi önálló közigazgatásra vonatkozó adatok közé iktatandó.”

⁶⁶² Rancz Károlyról van szó.

fegyverszüneti szerződés figyelembevételével is leszögezte, hogy Észak-Erdély területére a magyar állam szuverenitása megszűnt és e terület fölött a főhatalmat a Szövetségekőzi Ellenőrző Bizottság megbízása alapján a Szovjet katonai parancsnokság gyakorolja, ideiglenesen az aláírók nevében.

2.) Észak-Erdély területén a Szovjet katonai parancsnokság kifejezett rendelkezése szerint a felszabadítás napját megelőzően érvényben volt, demokratizált jogszabályok alkalmazandók.

Antidemokratikus jellegűeknek tekintendők mindazok a jogszabályok, amelyek a jogok és köteleességek tekintetében nemzetek, vallások és nemek között vagy a dolgozó tömegek terhére bármily szempontból (gazdasági, szociális, politikai, erkölcsi, stb.) különbséget tesznek.

A vármegyék főispánjai, az ODA központi végrehajtó bizottságának javaslata alapján rendeletileg, részletesen megjelölik azokat a jogszabályokat, amelyek az előbb elmondottak értelmében nem alkalmazhatók. Ebből a célból az ODA vármegyei jogügyi bizottságai 1945. március 15-ig javaslatot terjesztenek fel az ODA központi végrehajtó bizottságához.

Addig is, amennyiben akár az igazságszolgáltatási, akár közigazgatási vagy bármely más hatóság előtt folyamatban levő ügyben az érdekelt felek között alapos kétség merült fel a tekintetben, hogy valamely jogszabály antidemokratikus-e, az illetékes eljáró hatóság köteles az ODA vármegyei jogi bizottságától véleményt kérni és annak alapján intézkedni. A vármegyei jogi bizottság a jogegység megőrzése érdekében a központi jogügyi bizottsághoz fordulhat, amennyiben pedig a kérdést saját hatáskörében intézte volna el, erről a központi végrehajtó bizottságot haladéktalanul értesíti.

3.) A Jogügyi Bizottság véleménye szerint a helyi közbiztonsági egységek megszervezése és fenntartása a helyi közigazgatási szervek feladata, hogy ezáltal az illető közigazgatási területek lakosságának közreműködése biztosíttassék és kiküszöböltessék az az ellentét, amely nem demokratikus kormányzatok idején a rendőrségi közegeket károsan állította szemben a lakossággal. A közigazgatási szolgálat hatásos biztosítása végett szükséges a közbiztonsági szervek tagjainak kiképzésére, egyenruhával való ellátása és felfegyverzése. Az ODA központi végrehajtó bizottsága haladéktalanul állapítsa meg azokat a kritériumokat, amelyek alapján a politikai jellegű letartóztatások foganatosíthatók.

4.) A közigazgatási választások mielőbbi megtartását a Jogügyi Bizottság politikai és demokratikus szempontból is elengedhetetlennek tartja. Javasolja tehát, hogy a vármegyei főispánok a szükséges intézkedéseket haladéktalanul tegyék meg, a következő alapelvek figyelembevételével: a törvényhatósági joggal felruházott városok 56, a megyei városok 30, nagyközségek 20, kisközségek 10 tanácstagból álló tanácsot választanak.

Választók és választhatók nemzetiségre, fajra, vallásra és nemre való tekintet nélkül mindazok, akik 1945. január 1-ig 18. életévüket betöltötték és ama közigaz-

gatási területen, amelyen a választás történik 1945. jan. 1-én állandó tartózkodás jellel laktak és laknak.

Nincs szavazati joguk és nem választhatók azok, akik:

a) felügyelet vagy orvosi kezelés alatt álló elmebetegek,

b) azok, akiknek kiskorúsága meghosszabbított vagy akik gondnokság alatt állanak,

c) azok, akiket a népbíróságok vagy esküdtbíróságok háborús bűnösnek nyilvánítottak, valamint azok, amiket ilyen bűncselekmény gyanúja miatt igazságügyi, közigazgatási, rendőri, csendőr-hatóságok vád alá vagy rendőri felügyelet alá helyeztek, illetve helyeztettek,

d) azok, akik a felszabadulás után nyereségvágyból elkövetett vagy szemérem elleni bűncselekmény miatt elítéltek vagy ilyen vád miatt ügyészégi indítványra bűnvádi eljárás alatt állanak, amennyiben azt választási névjegyzékek lezárásáig meg nem szüntették.

A közigazgatási választások jelölőlisták alapján történnek, melyeket legalább annyi ajánló nyújt be az illetékes járásbírói elnökhöz, mint amennyi a megválasztandók száma.

A választás akkor is megtartandó, ha csak egyetlen ajánlás történik. A szavazás ebben az esetben a lista elfogadása vagy elutasítása mellett dönt.

A szavazás általános, titkos, közvetlen és kötelező.

A tanácstagsági helyek elosztása a leadott szavazatok arányában történik.

A polgármestert, alpolgármestert, bírót és kisbírót a városi illetve községi tanácsot abszolút szavazattöbbséggel választják.

Az ODA észak-erdélyi tanácsadó testületének jogügyi bizottsága részletes tájékoztatót fog adni a főispánokhoz a választások technikai részleteit illetően.

5.) A nyelvhasználói kérdésben az összesített jogügyi bizottság teljes egészében magáévá tette a kolozsvári Jogügyi Bizottság által kidolgozott és a kolozsvári Központi Tanácsadó Testület által már elfogadott rendezést, éppen ezért ezt szó szerinti szövegében ismertetjük, általános határozattá emelés céljából.

6.) A háborús bűncselekmények megállapításánál a Jogügyi Bizottság figyelembe vette az ebben a tárgyban alkotott román törvényt és azt az észak-erdélyi viszonyokra alkalmazta, megállapítván az egyes bűncselekményekre külön-külön kiszabható büntetések nemét és mértékét is.

7.) Az esküdtzéki bíráskodás visszaállításával a Jogügyi Bizottság azt a célt kívánja szolgálni, hogy lényegében olyan néptörvényszéket hozzon létre, amely a politikai jellegű összes bűncselekmények elbírálása és szankcionálása tekintetében a demokratikus közszellem kívánalmainak mindenben megfeleljen, emellett pedig a törvényességet minden tekintetben tiszteletben tartja.

Az a rendelettervezet, amelyet a Jogügyi Bizottság a vármegyei főispánok által kibocsátatni kért, leegyszerűsíti és demokratizálja az esküdtek névjegyzékének összeállítására vonatkozó rendelkezéseket, megkönnyíti és meggyorsítja az eljárás-

rást, anélkül, hogy a szigorú törvényszerűséget lényegében megsértené vagy mellőzné.

8.) Az 1440/1941. M.E. rendelet hatálytalanítására vonatkozólag a kolozsvári Jogügyi Bizottság részéről előterjesztett jogi szakvélemény egy-egy példányát a többi vármegyék képviselői is készhez kapták, a kérdés tanulmányozása és vélemény-nyilvánítás céljából. Az ennek a rendeletnek alapján indított és még be nem fejezett perek szüneteltetését bíróságaink saját maguktól vagy a vármegyei főispánok rendeletére amúgy is keresztül vitték és a rendelet megszorító intézkedései alkalmazást nem nyernek: a rendelet hatálytalanítása kérdésében való állásfoglalás nem sürgős és a probléma bonyolult voltára tekintettel nem is indokolt.

9.) Az 5777/1941. M.E. sz. rendeletének a 9. §-a az, amely az üzletek bérletének hivatalbeli meghosszabbítását csak a nem zsidó üzletbérlelőkre rendelte el s ezért fasiszta jellegű. Ebből folyó megállapításait és javaslatait tartalmazó rendelettervezetét a kolozsvári Jogügyi Bizottság a többi vármegyék Jogügyi Bizottságaival és az ODA szervezeteivel való közlés céljából az egyes vármegyék képviselőinek átnyújtotta. A javaslat lényege az, hogy a kérdés a jóvátétel, méltányosság és az igazságosság szellemében intéztessék el.

Általánosságban a Jogügyi Bizottság szükségesnek tartotta és tartja annak kihangsúlyozását, hogy a törvények alkalmazása és új szabályok alkotása terén egész Észak-Erdélyben az egyöntetűség megteremtése feltétlenül kívánatos és éppen ezért indokoltnak látszik egy Kolozsvárt székelő és az ODA keretébe tartozó olyan véleményező testületnek felállítása és állandó működtetése, amely ezt az összeegyeztető, magyarázó és javasoló jogi munkát hivatásszerűen elvégezhesse. Tisztelettel kérem jelentésünk és javaslataink elfogadását.

dr. Pásztai Géza s. k.

MOL, a külügyminisztérium Béke-előkészítő Bizottsága iratai, XIX-J-1-a, 63. doboz, IV-148. csomó, 12/Bé.-1946., sokszorosított gépirat.

39.
FELJEGYZÉS AZ ORSZÁGOS DEMOKRATA ARCIVONAL
ÉSZAK-ERDÉLYI KONFERENCIÁJÁN A KOLOZSVÁRI EGYETEM
ÜGYÉBEN FOLYTATOTT TANÁCSKOZÁSRÓL

Kolozsvár, 1945. február 12–13.

Az ODA észak-erdélyi tanácskozásán hosszas vita után megoldódott a kolozsvári egyetemi oktatás kérdése. Tisztázódott, hogy a legsürgősebb feladat a még hiányzó román egyetemi oktatás biztosítása, a folyamatos magyar előadások mellett s így szükségképpen kétnyelvűvé kell átalakulnia az egyetemnek mindaddig, amíg a hiányos román és magyar tanári kar kiegészítése lehetővé nem teszi önálló román és magyar egyetem felállítását Kolozsvárt, a demokratikus haladás és a jogegyenlőséggel alapuló román–magyar együttműködés szellemében.

Rajty Tivadar dr. egyetemi tanár a külön román egyetem mielőbbi felállítását sürgette s a külön magyar egyetem megtartását kérte.

Balogh Edgár a MNSZ elnöke, az MNSZ nevében határozott és feltétlen bizalmát hangsúlyozza az ODA iránt. Megállapítja, hogy Észak-Erdélyben nincsen olyan magyar ember, aki ne ragaszkodnék az önálló magyar egyetemhez. Az ODA határozottan állást foglalt amellett, hogy a magyarságnak ezt a jogos kívánságát, amint erre lehetőség nyílik azonnal megvalósításhoz segíti. Bizalommal az ODA-hoz, az észak-erdélyi konferencia hozzájárult a közös román–magyar egyetemi mag létesítéséhez, amiből aztán az önálló egyetemek kifejlődnek.

Javasolja, hogy küldjön ki a konferencia egy vegyes bizottságot, amelyet ebben a kérdésben döntési joggal ruházzon fel, s egyben bejelenti, hogy a MNSZ azonnal megkezdi az önálló kolozsvári magyar egyetem megalapításának előkészületeit minden illetékes magyar tényező bevonásával.

Lakatos István a Szoc. Dem. Párt kolozsvári kiküldöttje, tekintettel arra, hogy a múltban rossz anyagi körülmények között élő munkásságnak nem volt meg a lehetősége ahhoz, hogy érettségit szerezzen javasolja, hogy a különben megfelelő felkészültséggel rendelkező munkásoknak adassék meg a lehetőség arra, hogy egyetemi tanulmányokat folytathassanak. Lehetetlennek tartja azt, hogy a jövőben is csak érettségivel lehessen elérni a katonaságnál tisztii rangfokozatot.

Az egyetemi kérdéssel kapcsolatban felszólalóknak *Vescan Teofil dr.* válaszolt. Ismételt hangsúlyozza, hogy az ODA egyszer már leszögezte az önálló magyar és román egyetem szükségességét. Egyelőre azonban meg kell elégednie közös román–magyar egyetemi mag létesítésével, mert csak ahhoz van megfelelő, demokrata érzelmű tanszemélyzet. Az ODA minden erőfeszítéssel azon lesz, hogy az önálló egyetemeket mielőbb felállítsa. Úgy hiszi, hogy mind a román, mind a magyar tömegeknek bizalmuk van az ODA-hoz, s így nem vonják kétségbe azt, hogy az önálló egyetemeket valóban fel is fogják állítani.

Ezután *Pogăceanu Vasile*, az értekezlet elnöke, szavazás alá bocsátja az egyetem kérdését.